

«Αρχή του παραμυθιού, καλησπέρα σας!! Όταν ο Παπαδιαμάντης ήρθε στο Νηπιαγωγείο.»

Μπάμπουρα Άννα

Νηπιαγωγός, Μ.Εδ. ΘΕΠΑΕΕ – Ψηφιακές Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση

49^ο Νηπιαγωγείο Αθηνών

Παπαδοπούλου Ελένη

Νηπιαγωγός, Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια ΦΠΨ, Εκπαιδευτική Πολιτική και Διοίκηση
της Εκπαίδευσης

8^ο Νηπιαγωγείο Γαλατσίου

Περίληψη

Το παραμύθι, η αρχέγονη ανάγκη του ανθρώπου, ανεξαρτήτου ηλικίας, καταγωγής και φύλου, για επικοινωνία, για ονειρικά ταξίδια με το νου. Το παραμύθι και οι ιστορίες, αποτελούν το κατάλληλο μέσο για την ανάπτυξη του λόγου και της φαντασίας και ιδιαίτερο χρηστικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού για δημιουργικές δραστηριότητες στην Προσχολική Εκπαίδευση.

Λέξεις Κλειδιά: Νηπιαγωγείο, Φιλαναγνωσία, Παπαδιαμάντης

Abstract

The tale, the primordial human need, regardless of the human age, their origin and gender, is a need for communication and mind trips. The tales and stories, are the appropriate tools for the development of speech and imagination and particularly useful tools in the hands of teachers for creative activities in Preschool Education.

Keywords: Kindergarten, Filanagnosia, Papdiamantis

Εισαγωγή

Η αξία του παραμυθιού είναι αδιαμφισβήτητη σε όλους τους αιώνες. Η αξία τους είναι σαφώς φιλολογική (ανάπτυξη της γλώσσας) αλλά και κοινωνιολογική και παιδαγωγική. Υπάρχει η ψυχαγωγία, εγκυκλοπαιδική γνώση, αναπτύσσει τη φιλοσοφία και την αισιοδοξία στην σκέψη, παράλληλα προωθεί τη φαντασία των ανθρώπων και τέλος διδάσκει την αφήγηση. (Λουκάτος, 1992).

Πέρα όμως από τα σύγχρονα παραμύθια και κείμενα, κρίνεται σκόπιμο να «φέρνουμε» σε επαφή τα παιδιά (ακόμα και από την προσχολική ηλικία) με λιγότερο σύγχρονα, αλλά διαχρονικά, κείμενα και τις λαϊκές αφηγήσεις.

Στην εποχή μας, ανθεί η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η εξειδικευμένη γνώση με στόχο την αξιοποίησή της για καθαρά χρηστικούς λόγους. Για τους λόγους αυτούς δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε τη σημασία της πνευματικής καλλιέργειας, η οποία αναπτύσσει την ευαισθησία και τη φαντασία μέσα από την τέχνη. Ο λόγος (στην

προσχολική εκπαίδευση ανθεί ο προφορικός λόγος και γίνεται μια πρώτη επαφή των παιδιών με τις συμβάσεις του γραπτού λόγου μέσα από παιγνιώδη τρόπο) ασκεί σπουδαίο ρόλο στην προώθηση της φαντασίας μέσα από τα παραμύθια, τους μύθους, τις αφηγήσεις αλλά και τα ποιήματα. (Γκενάκου, 2002).

Περιγαράκωση Πλαισίου και Θεωρητικό Πλαίσιο

Οι δράσεις που θα ακολουθήσουν αφορούν παράλληλες και εμπλεκόμενες δραστηριότητες δύο τμημάτων Νηπιαγωγείου (το κλασικό τμήμα του 8^{ου} Νηπιαγωγείου Γαλασίου και το ολοήμερο τμήμα του 122^{ου} Νηπιαγωγείου Αθηνών), κατά τη Σχολική Χρονιά 2015-2016.

Μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες και δραστηριότητες αξιοποίησης των ρουτινών του Έντεχνου Συλλογισμού και της Ορατής Σκέψης, όπως αυτές έχουν διατυπωθεί από την ομάδα Project Zero του Harvard, έγινε πλαισίωση και προσέγγιση κειμένων του Σκιαθίτη Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη. Κείμενα όπως:» Η Σταχομαζώχτρα», «Γούτου – Γουπατού» και ο «Αλιβάνιστος», αλλά και το ποίημα «Το Σκοτεινό Τρυγόνι», «στο Χριστό στο κάστρο», «τα Χριστούγεννα του Τεμπέλη», «το άνθος του γυαλού», « η ζωή του Παπαδιαμάντη».

Η αξιοποίηση του Έντεχνου Συλλογισμού (artful thinking) και της Ορατής Σκέψης (visible thinking) στο Νηπιαγωγείο αποτελεί μια σύγχρονη τάση που ξεκίνησε από το Πανεπιστήμιο Harvard και την ομάδα Project Zero. Σκοπός είναι η δημιουργία ισχυρών συνδέσεων ανάμεσα στα έργα τέχνης και αξιοποίηση της τέχνης ως κινητήριο μοχλό για την ανάπτυξη στοχαστικών διαθέσεων των μαθητών και καλλιέργεια της συναισθηματικής νοημοσύνης. Ο Έντεχνος Συλλογισμός (Arthful Thinking) είναι μία τεχνική η οποία προσεγγίζει την ένταξη της τέχνης στη διδασκαλία με τακτική χρήση εικαστικών και μουσικών έργων, οργανικά ενταγμένα στο πρόγραμμα σπουδών με σκοπό την ενίσχυση της σκέψης και της μάθησης. Αποτελεί μία πρακτική στα χέρια του εκπαιδευτικού που, από τη μία «εξυπηρετεί» τους μαθησιακούς στόχους και από την άλλη καλλιεργεί την επαφή των παιδιών με «έργα τέχνης» και εξελίσσει τη σκέψη και τις στοχαστικές διαθέσεις των μαθητών (κριτική σκέψη, διατύπωση υποθέσεων, εξαγωγή συμπερασμάτων). Μπορεί να συνδυαστεί με την ψηφιακή αφήγηση η οποία αποτελεί κομμάτι του τεχνολογικού εγγραμματισμού, στον οποίο τα παιδιά της σημερινής εποχής είναι εξοικειωμένα και γι' αυτό το λόγο γίνεται πιο ελκυστική η εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διδασκαλία που αξιοποιεί την συστηματικά την τέχνη για την κατάκτηση της μάθησης και την κατανόηση της γνώσης αποτελεί βασική αρχή του προγράμματος Project Zero του πανεπιστημίου Harvard. Σκοπός του Έντεχνου Συλλογισμού (Artful Thinking), είναι να υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιούν συστηματικά μουσικά και εικαστικά έργα τέχνης, ώστε να ενισχύσουν και να προωθήσουν την κριτική σκέψη των μαθητών, παρέχοντας μια διαφορετική μορφή μάθησης. (Χουλιάρá, κ.ά, 2013).

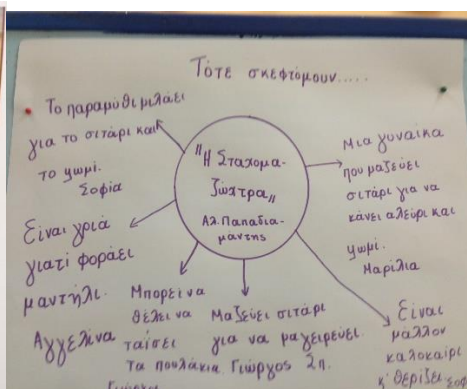
Ανάπτυξη δραστηριοτήτων

Τα νήπια εκφράστηκαν γλωσσικά, εικαστικά αλλά και μέσω της τεχνολογίας (προσπάθεια σύνδεσης της παράδοσης με την τεχνολογία του σήμερα). Τα παιδιά μέσα από τις δραστηριότητες αποτύπωσαν τις σκέψεις τους, δημιούργησαν δικές τους μικρές ιστορίες, κατασκεύασαν μικρές εικαστικές δημιουργίες, ανέπτυξαν το λεξιλόγιό τους. Η χρήση των ΤΠΕ μέσω της αξιοποίησης συγκεκριμένων ρουτινών σκέψης σε συνδυασμό με αντίστοιχα λογισμικά οδήγησε στην αποτύπωση της σκέψης των μαθητών με τρόπο ορατό και ουσιαστικό ενώ κατέστη δυνατή η παρακολούθηση της εξελικτικής διαδικασίας (της σκέψης) τόσο με τη χρήση συμβατικών όσο και ψηφιακών μέσων. Αναδείχθηκε επίσης η πολυτροπικότητα της έκφρασης, η επικοινωνία και η κριτική σκέψη των μαθητών μέσω της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου. Όλο το σχέδιο δράσης αναπτύχθηκε διαθεματικά και ήταν απολύτως συμβατό με τα ΑΠΣ& ΔΕΠΠΣ.

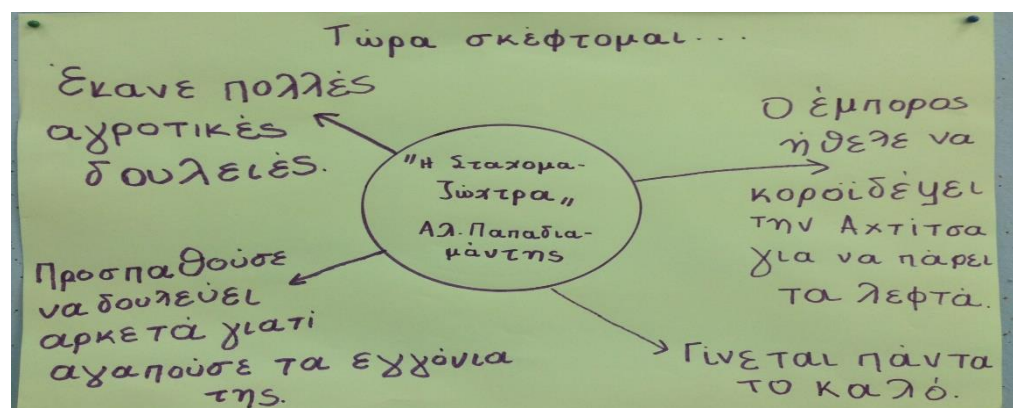
Πιο αναλυτικά και συγκεκριμένα, ξεκινήσαμε με το διήγημα «Η Σταχομαζώχτρα», το φθινόπωρο, περίοδος όπου στην αγροτική Ελλάδα ασχολούνται με το όργωμα. Πριν διαβάσουμε το κείμενο, τα παιδιά παρατήρησαν το εξώφυλλο (εικόνα 1) και επεξεργαστήκαμε την ρουτίνα «Τότε σκεφτόμουν, τώρα σκέφτομαι». Στο πρώτο στάδιο, είπαν τις πρώτες απόψεις τους (εικόνα 2) και αφού διαβάσαμε το διήγημα και το επεξεργαστήκαμε, ολοκληρώσαμε την ρουτίνα, ολοκληρώνοντας το δεύτερό της σκέλος (εικόνα 3).

Εικόνα 1

Εικόνα 2

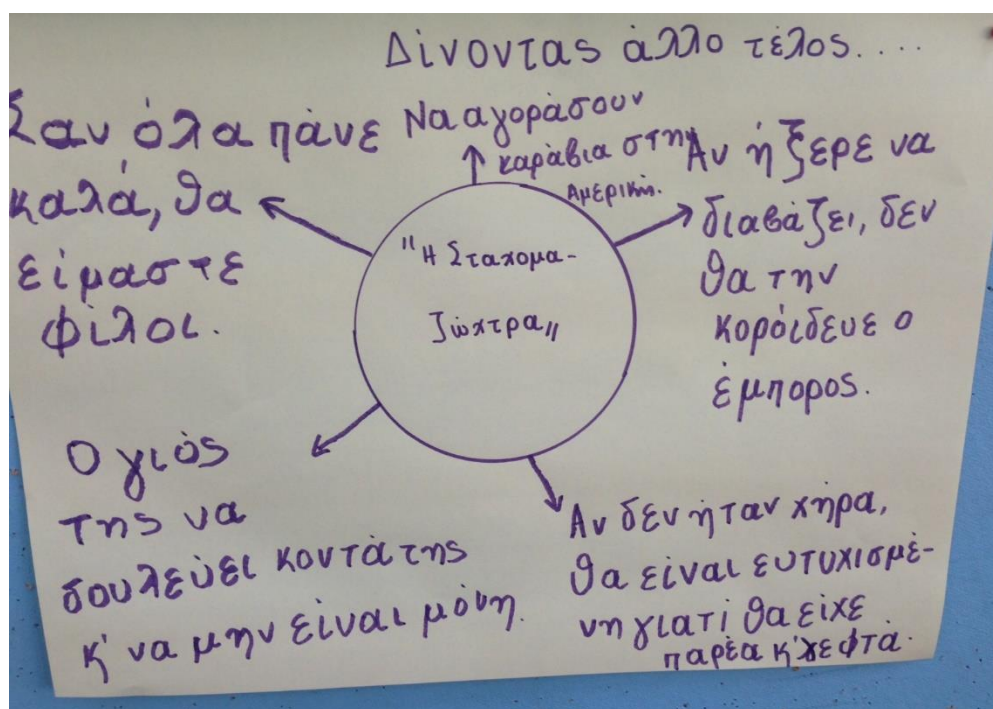
Εικόνα 3

Στη συνέχεια τα παιδιά έδωσαν το δικό τους τέλος (εικόνα 4)

Σε κάθε κείμενο, επεξεργάζονταν και διαφορετικά στοιχεία όπως: ζωγράφισε τον αγαπημένο σου ήρωα από το κείμενο. Εφτιαξαν και με συμβατικά μέσα (A4) αφού ισομερώς τσακίστηκε σε τέσσερα και αργότερα σε οκτώ μέρη να ζωγραφίσουν τη δική τους συνέχεια της ιστορίας δίνοντας και το δικό τους τέλος.

Επεκτάθηκε η ανάγνωση και η επεξεργασία των λογοτεχνικών κειμένων διαθεματικά στην εύρεση πληροφοριών και τη γνωριμία με το νησί της Σκιάθου.

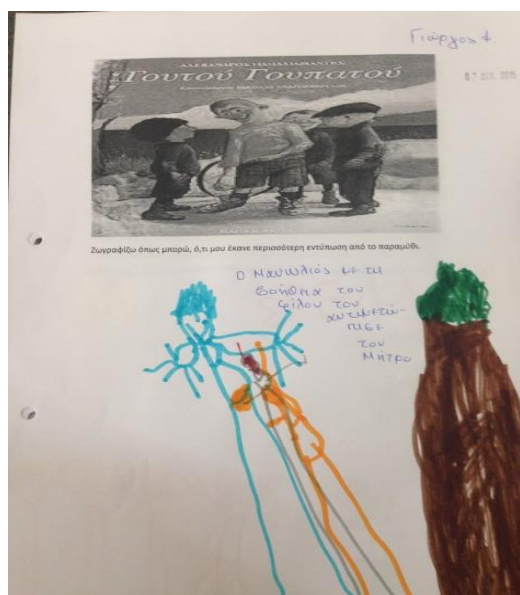
Αξιοποιήθηκε επίσης και η ρουτίνα σκέψης: **Δες- Σκέψου –Αναρωτήσου** πχ. Στη Σταχομαζώχτρα τα νήπια αρχικά με συμβατικά μέσα (post-it & A4) απαντούσαν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις π.χ.: ποιος ήρωας σου αρέσει περισσότερο; Τι σε κάνει να το λες αυτό; Η καταγραφή γινόταν των απαντήσεων γινόταν στην ολομέλεια της τάξης από τη νηπιαγωγό και στη συνέχεια αναρτείτο σε πίνακα ώστε τα νήπια να βλέπουν βήμα, βήμα τα εξελικτικά στάδια της σκέψης τους όπως αυτά καταγράφονταν στο χαρτί.

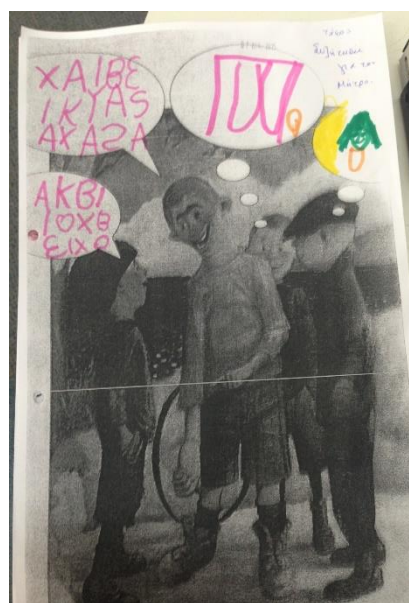
Εικόνα 4

Το συγκεκριμένο διήγημα, αποτέλεσε και έναυσμα για να περάσουμε και σε ένα από τα πλέον γνωστότερα διηγήματά του, στο «Γούτου – Γουπατού», αφού πλέον πλησιάζαμε και στην περίοδο των Χριστουγέννων.

Μετά την ανάγνωσή του και την επεξεργασία του, τα νήπια εκφράστηκαν, τόσο εικαστικά επί του θέματος, αλλά όσο και γλωσσικά μέσα από την αξιοποίηση μπαλονιών λόγου και σκέψης. (εικόνες 5 & 6).

Εικόνα 5

Εικόνα 6

Στην εξέλιξη του χρόνου και οδεύοντας προς το Πάσχα, μελετήσαμε το διήγημα «Ο Αλιβάνιστος», όπου οι μικροί μαθητές εξέφρασαν τις σκέψεις τους και δημιούργησαν εικαστικά. (εικόνα 7).

Εικόνα 7

Τέλος, στη γιορτή της μητέρας ασχοληθήκαμε με το μελοποιημένο ποίημά του «Το σκοτεινό τρυγόνι», όπου σταθήκαμε περισσότερο στην ανάλυση και οπτικοποίηση των στίχων και την απεικόνισή τους για να το προσφέρουμε ως δώρο στις μαμάδες των νηπίων.

Συμπεράσματα – Αξιολόγηση

Μέσα από την ενασχόληση των νηπίων με κείμενα του Παπαδιαμάντη, παρατηρήθηκε πως τα παιδιά ανέπτυξαν το λεξιλόγιό τους και ένταξαν στον προφορικό τους λόγο καινούργιες λέξεις. Παρατηρήθηκε επίσης πως αυξήθηκε ο

αριθμός των λέξεων που χρησιμοποιούσαν σε μία πρόταση. Σαφώς και σε αυτό συντέλεσε και η ανάγνωση και επεξεργασία και άλλων διηγημάτων εκτός αυτών του Σκιαθίτη πεζογράφου, αλλά θεωρούμε πως η συμβολή των κειμένων υπήρξε σημαντική καθώς η γραφή είναι ιδιαίτερη. Σημαντική επίσης ήταν η συμβολή όλων των μελών στην επεξεργασία των κειμένων στην ομάδα. Διαπιστώθηκε ότι τα νήπια-προνήπια ήσαν σε θέση μέσω των εικονογραφημένων κειμένων, να αναγνωρίζουν λεπτομέρειες ή τις ιστορίες από τα εξώφυλλα των βιβλίων του και να εκφράζουν την προτίμησή τους. Σημαντικά ήταν και τα σχόλια αναφορικά για το ποιο από τα έργα ήταν το αγαπημένο τους: Η Δέσποινα(προνήπιο) ανέφερε χαρακτηριστικά ότι της άρεσε η σταχομαζώχτρα γιατί η κυρία της τη διάβασε πολύ πιο όμορφα απ' ότι άλλα παραμύθια του Παπαδιαμάντη, ενώ ο Σπύρος ανέφερε ότι του άρεσε στο Χριστό στο Κάστρο γιατί όλοι ήταν καθισμένοι σ'ένα τραπέζι στην εκκλησία στο κάστρο για να γιορτάσουν τα χριστούγεννα και του άρεσε πολύ. Διαπιστώνουμε μια ταύτιση των προτιμήσεων των νηπίων ανάλογα με τα προσωπικά τους βιώματα αλλά και σε σχέση με την εικονογράφιση ή το χιούμορ όπου αυτό ήταν ευκρινές από το κείμενο όπως στο έργο «Γουτού Γουπατού» το οποίο στάθηκε και αφορμή για να γίνουν δράσεις αναφορικά με τη διαφορετικότητα και το σεβασμό στον άλλο.

Αναφορικά με τις νηπιαγωγούς η συνεργασία και η έκφραση μέσω λογοτεχνικών κειμένων προσιτών στα νήπια αποτέλεσε εφελτήριο και για άλλα project.

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Γκενάκου, Ζ. (2002). Η ποίηση του λαού και ο παιδικός λόγος. Αθήνα: Πατάκης.

Λουκάτος, Δ. (1992). Εισαγωγή στην Ελληνική λαογραφία. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Οδηγός Εκπαιδευτικού για το πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου, «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο πρόγραμμα σπουδών, στους Άξονες Προτεραιότητας 1, 2, 3 - Οριζόντια Πράξη», MIS 295450, ΕΣΠΑ, 2011

Χουλιάρα, Ξ., Αντωνίου Π., Διγγελίδης, Ν. & Κιουλάνης, Σ. (2013). Εφαρμογή της μεθόδου «έξι σκεπτόμενα καπέλα» του De Bono στη διαδικτυακή επιμόρφωση εκπαιδευτικών: η περίπτωση των καθηγητών Φυσικής Αγωγής. Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «εκπ@ιδευτικός κύκλος», 1(1): 30-46.

Project Zero. Artful Thinking. Retrieved from:
<http://www.pz.harvard.edu/projects/artful-thinking>

Project Zero. Visible Thinking. Retrieved from:
<http://www.pz.harvard.edu/projects/visible-thinking>